

Partiële multicriteria-analyse brede welvaart Waddengebied

Weging van thema's en indicatoren door stakeholders

PREPRINT

Titel

Partiële multicriteria-analyse brede welvaart Waddengebied
Weging van thema's en indicatoren door stakeholders

Auteurs

Pieter van Beukering, Charlotte Raven & Willem van Liemt
© Waddenacademie april 2026

Contactpersoon

Pieter van Beukering
Portefeuillehouder Economie
T 058 233 90 30
secretariaat@waddenacademie.nl
www.waddenacademie.nl

Citatie

van Beukering, P., Raven, C. & van Liemt, W. 2026. PREPRINT Partiële multicriteria-analyse brede welvaart Waddengebied – Weging van thema's en indicatoren door stakeholders. Waddenacademie, Leeuwarden.

De basisfinanciering van de Waddenacademie is afkomstig van het Waddenfonds.
Dit rapport is tot stand gekomen op verzoek van en met medefinanciering door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselveiligheid en Natuur.

Inhoud

1. Inleiding.....	4
2. Methodiek.....	6
2.1 Multicriteria analyse	6
2.2 Criteria	7
2.3 Wegingen van indicators op de shortlist	9
3. Resultaten	11
3.1 Indicatoren	11
3.2 Wegingen.....	13
4. Discussie.....	21
5. Conclusies.....	22
Bijlagen	23

1. Inleiding

De Waddenzee is een uniek natuurgebied, onder meer als het grootste aaneengesloten intergetijdengebied met ‘zacht’ sediment (zand & slib) ter wereld en omdat het een cruciale rol speelt als kraamkamer voor jonge vissen en als foerageergebied voor trekvogels. Dit werd in 2009 bekroond door de toekenning van de status als UNESCO Werelderfgoed. Deze bijzondere status geeft een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de in de **Agenda voor het Waddengebied 2050** geformuleerde ‘duurzame bescherming en ontwikkeling als natuurgebied, met behoud van het kenmerkende open landschap’ voor de Waddenzee.

In 2022 is door de ministeries van LNV en IenW de ontwikkeling van een **Beleidskader Natuur Waddenzee** gestart, als bijdrage aan de bovenstaande hoofdoelstelling voor de Waddenzee. De beoogde uitkomsten van dit Beleidskader zijn het terugdringen van de (mogelijke) negatieve impact van gebruik op de Waddenzeenatuur, het duidelijkheid bieden voor grootschalige ontwikkelingen op de lange termijn, en het bieden van inzicht in de manier waarop de noodzaak tot het beperken van cumulatieve impact van verschillende activiteiten meegenomen kan worden in het maken van beleidskeuzes.

De eerste stap in het traject naar een Beleidskader was de identificatie van de natuurwaarden die onder druk staan. De ministeries hebben de Waddenacademie gevraagd om hiervoor een systematiek te ontwikkelen en toe te passen om een overzicht te krijgen van de huidige status en trends van 238 ecosysteemcomponenten. De Waddenacademie heeft hiervoor nauw samengewerkt met het Centraal Bureau voor de Statistiek. De samenvatting van de belangrijkste uitkomsten is in juni 2025 gepubliceerd in de **Staat van de Waddenzee 2025** (Waddenacademie 2025), het onderliggende rapport (door het CBS) volgt dit najaar.

Als tweede stap heeft Wageningen Marine Research (WMR) op verzoek van de ministeries alle vormen van menselijke activiteiten, die middels verschillende mechanismen (drukfactoren) een potentiële impact kunnen hebben op een aantal ecosysteemcomponenten (soortgroepen) van de natuur van de Waddenzee, in beeld gebracht in een **cumulatieve impact assessment (CIA)**.

Als derde stap, is in een **verkenning van oplossingsrichtingen** de informatie uit de eerste twee stappen gebruikt om op systematische wijze te onderzoeken welke oplossingsrichtingen mogelijk kunnen bijdragen aan het verminderen van de druk van menselijke activiteiten op de natuur van de Waddenzee (Waddenacademie, in ontwikkeling). Deze resultaten dienen richtinggevend te zijn bij de ontwikkeling van toekomstige beleidsscenario's voor het Waddengebied, welke door het ministerie van LNV ontwikkeld worden.

Een belangrijke vervolgstap in de integrale afwegingsmethodiek van het Beleidskader natuur Waddenzee (BnW) is de **sociaaleconomische impactanalyse (SEIA)**. Deze analyse richt zich op de maatschappelijke gevolgen van de voorgestelde scenario's en brengt in kaart hoe deze doorwerken op de brede welvaart in de Waddenregio. Daarbij worden de verwachte positieve en negatieve effecten van verschillende oplossingsrichtingen kwalitatief beschreven voor thema's zoals materiële welvaart, gezondheid, leefomgeving en arbeid. De SEIA vertaalt daarmee ecologisch onderbouwde scenario's naar hun sociaaleconomische implicaties, zodat bestuurders niet alleen weten wat nodig is voor natuurherstel, maar ook inzicht krijgen in de bredere gevolgen voor de samenleving.

Als aanvulling op de SEIA is in dit rapport een **partiële multicriteria-analyse (MCA)** uitgevoerd om de voorkeuren van verschillende stakeholders ten aanzien van brede welvaart in kaart te

brengen. MCA is een methode die in Nederland veelvuldig wordt toegepast bij milieubeoordelingen en beleidsvorming. De meerwaarde van de MCA ligt in het combineren van de objectieve scoring zoals beoogd in de SEIA, met een subjectieve weging van de indicatoren door stakeholders. Hierdoor wordt zichtbaar welke thema's en indicatoren binnen brede welvaart voor verschillende doelgroepen zwaar wegen en welke minder van belang zijn. Op deze manier draagt de MCA bij om tot weloverwogen keuzes te komen die zowel ecologische doelstellingen als sociaaleconomische haalbaarheid en maatschappelijk draagvlak meenemen.

In veel toepassingen wordt binnen een MCA de scoring en weging gecombineerd tot een rangschikking van beleidsopties. In het kader van het BnW is dat nadrukkelijk niet het doel: de MCA fungeert hier niet als beslissingsinstrument, maar als middel om inzicht te bieden in de verschillen in wegingen tussen stakeholders. Daarmee vormt zij een waardevolle basis voor dialoog en verdere beleidsontwikkeling, zonder dat een definitief voorkeursalternatief wordt vastgesteld.

In de volgende hoofdstukken wordt allereerst de methodiek uiteengezet, waarbij de focus ligt op de toegepaste multicriteria analyse, de totstandkoming van de criteria via stakeholderbijeenkomsten en het uiteindelijke wegingsproces. Vervolgens worden de resultaten gepresenteerd, waarin de prestaties voor de tien centrale thema's – uiteenlopend van 'Milieu' en 'Gezondheid' tot 'Materiële welvaart' en 'Welbevinden' – gedetailleerd worden besproken. Het rapport sluit af met de conclusies die uit deze analyse naar voren komen en een discussie waarin de bevindingen in een bredere perspectief van het BnW worden geplaatst en de beperkingen van de studie worden belicht.

2. Methodiek

2.1 Multicriteria analyse

Een MCA bestaat uit meerdere stappen, die hieronder worden toegelicht. In de context van het Beleidskader Natuur Waddenzee (BnW) zijn niet alle stappen volledig doorlopen aangezien ten tijde van het schrijven van dit rapport de scenario's of alternatieven niet definitief waren vastgesteld. Dit proces wordt hieronder per stap dit nader beschreven.

Stap 1. Definiëren van alternatieven: De eerste stap binnen een MCA is het identificeren en beschrijven van de te vergelijken alternatieven. In dit geval zijn de alternatieven de toekomstige beleidsscenario's voor het Waddengebied, die door het ministerie van LNVN worden ontwikkeld. Aangezien deze scenario's nog in ontwikkeling zijn, zijn de concrete alternatieven op dit moment niet beschikbaar. Binnen het BnW wordt de MCA niet toegepast om de alternatieven te rangschikken zoals beschreven in stap 5, maar wordt de MCA primair gebruikt om inzicht te verkrijgen in uiteenlopende belangen en perspectieven binnen de Waddenregio. Het expliciet vastleggen van alternatieven voorafgaand aan de beschrijving van de vervolgstappen is daarom in dit geval niet noodzakelijk.

Stap 2. Vaststellen van criteria: De tweede stap is het vaststellen van de evaluatiecriteria waarop de alternatieven worden gescoord (stap 4) op basis van gewogen criteria (stap 3). Deze criteria zijn geselecteerd met input van stakeholders, nader beschreven in Sectie 3.2.

Stap 3. Bepaling van de individuele weging: In de derde stap worden de geselecteerde criteria door verschillende stakeholders gewogen op basis van hun relatieve belang. De gehanteerde methodiek is uiteengezet in Sectie 3.3.

Stap 4. Scoring (SEIA): De vierde stap bestaat uit het scoren van de alternatieven op de geselecteerde criteria. Binnen het BnW is dit vormgegeven via de Sociaaleconomische Impactanalyse (SEIA). In deze analyse worden de verwachte positieve en negatieve effecten van verschillende scenario's beschreven door de geselecteerde criteria kwalitatief te scoren.

Stap 5. Ranking en gevoeligheidsanalyse: In de laatste stap worden de wegingen en scores geïntegreerd, resulterend in een rangschikking van de alternatieven en de identificatie van een voorkeursoptie. In deze laatste stap wordt vaak een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd, waarbij wordt onderzocht of de rangschikking van alternatieven varieert wanneer wegingen van de criteria wijzigen. Omdat dergelijke rangschikking (nog) niet van toepassing is, is deze stap niet relevant in deze analyse.

2.2 Criteria

Voor de selectie van criteria is gezocht naar indicatoren die een breed en gedragen beeld van de belangen in het Waddengebied representeren. Voor het vaststellen van deze indicatoren zijn een aantal processen doorlopen. Ten eerste is middels literatuuronderzoek en verzameling van Wadden-specifieke data een opzet voor de longlist van criteria opgesteld. In deze opzet is bijeengekomen met een aantal belangrijke stakeholders uit het Waddengebied, waarop gesuggereerde aanvullingen en aanpassingen hierop zijn doorgevoerd. Vervolgens is op basis van meerdere vooraf opgestelde eisen, tot een shortlist van criteria gekomen. Deze stappen zijn schematisch weergegeven in Figuur 1, en hieronder nader beschreven.

Longlist van indicatoren

De eerste stap in het opstellen van criteria is het verzamelen van data uit vergelijkbare onderzoeken en relevante literatuur. Door criteria te verzamelen die zijn gebruikt voor de Waddenbalans (Het PON&Telos, 2024), het raamwerk voor brede welvaart van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de Impactanalyse van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026 (IenW, 2023) is een opzet gemaakt voor de longlist. Deze is ingedeeld op 4 thema's: *Economie, Landschap & cultuur, Leefbaarheid* en *Milieu & klimaat*, en is beschreven in Bijlage I.

Stakeholder bijeenkomsten

Het Waddengebied wordt gekenmerkt door een breed en divers spectrum aan actoren. Voor het Beleidskader natuur Waddenzee (BnW) betekent dit dat beleidsingrepen potentieel invloed uitoefenen op een groot aantal belanghebbenden. Het is echter om praktische redenen niet haalbaar om alle actoren rechtstreeks in het proces te betrekken. Daarom is gekozen voor aansluiting bij de bestaande overlegstructuur van het Omgevingsberaad Waddengebied (OBW), waarin de belangrijkste belangengroepen zijn vertegenwoordigd.

Bij de selectie van stakeholders is specifiek gezocht naar actoren die zowel invloed uitoefenen op het Waddengebied, als die direct door ontwikkelingen in het gebied worden beïnvloed. Actoren die primair betrokken zijn bij beheer en governance, zoals de provincies en de ministeries, zijn buiten beschouwing gelaten. Op basis van deze afweging zijn de volgende groepen van stakeholders betrokken bij de selectie van criteria en de uitvoering van de wegging:

- Zeehavens
- Natuur- en milieuorganisaties
- Recreatie en toerisme
- Visserij
- Landbouw
- Waterschappen
- Samenwerkingsverband De Waddeneilanden (eilandgemeenten)
- Vereniging van Waddenzeegemeenten (kustgemeenten)

De stakeholderbijeenkomsten hadden een gemiddelde duur van 2,5 uur en bestonden uit een introductie, gevolgd door presentaties van het ministerie van LNV en de Waddenacademie.

De bijdrage van LNV behandelde de aanleiding voor het BnW, met nadruk op de behoefte om duidelijkheid te scheppen over gebruiksmogelijkheden in het Waddengebied en om rekening te houden met cumulatieve milieudruk. Daarnaast werd een overzicht gegeven van de opeenvolgende stappen in het beleidsproces.

De presentatie van de Waddenacademie richtte zich op de methodologische onderbouwing van de MCA. Hierbij kwamen de selectie en eisen aan criteria, de procedure voor weging aan bod. Na de presentaties werden de verwachtingen ten aanzien van de rol van stakeholders besproken en kregen de aanwezigen gelegenheid tot het stellen van vragen en het delen van aandachtspunten.

Vervolgens is de longlist met criteria gezamenlijk doorgenomen, waarbij suggesties voor aanvullingen zijn verzameld. Daarna zijn de stakeholders uitgenodigd om schriftelijk suggesties of aanmerkingen voor de criteria te delen. De gegevens van de verschillende bijeenkomsten zijn te vinden in bijlage B.

Van longlist naar shortlist van indicatoren

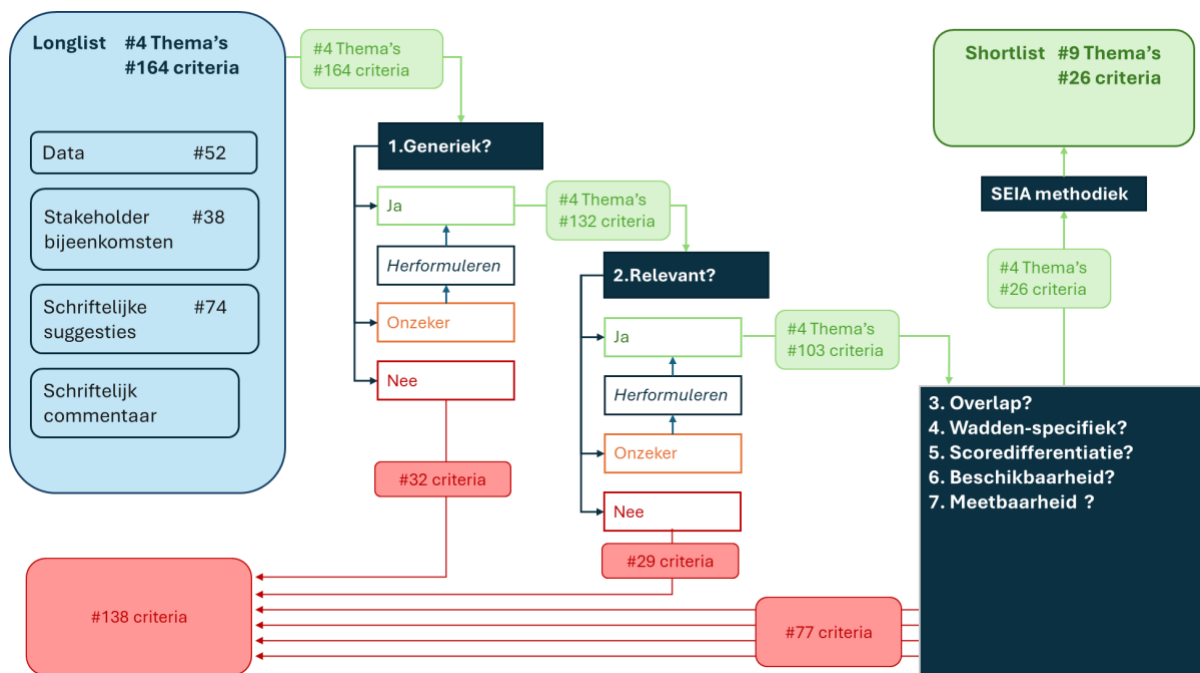
Bij de selectie van de criteria is het van belang dat deze een volledig en evenwichtig beeld schetsen van brede welvaart in het Waddengebied, zonder bepaalde belangen over- of onder te vertegenwoordigen.

Daarbij is adequate onderbouwing en communicatie van de selectie noodzakelijk. Om deze voorwaarden te waarborgen, zijn de volgende eisen gesteld voor de selectie van indicatoren.

1. **Generieke relevantie:** een indicator die relevant is voor meerdere sectoren geeft een meer evenwichtige representatie van de brede welvaart;
2. **Relevantie oplossingsrichtingen:** de indicator moet een effect ervaren uit de oplossingsrichtingen;
3. **Overlap met andere indicatoren:** de indicator moet zo min mogelijk overlappen met andere indicatoren om over-representatie van bepaalde effecten te voorkomen;
4. **Wadden-specifieke aspecten:** de set van indicatoren moeten recht doen aan de unieke context van het Waddengebied;
5. **Scoredifferentiatie:** de effecten per indicator moet verschillend kunnen scoren per oplossingsrichting om niet tot dezelfde uitkomsten te komen;
6. **Beschikbaarheid data:** een betrouwbare beoordeling van een indicator is alleen mogelijk als er voldoende gegevens beschikbaar zijn ter onderbouwing;
7. **Meetbaarheid:** de indicator moet goed meetbaar en te scoren zijn, waarbij duidelijk is wat een positief of negatief effect representeert.

Hierbij is ook van belang dat de selectie van indicatoren goed bruikbaar zijn binnen de methodiek van de SEIA door het PON & Telos. Binnen deze methodiek wordt vaak gebruikt gemaakt van een vaste set thema's, waarbij elk thema minimaal twee en een vergelijkbaar aantal indicatoren bevat.

De opzet van de longlist met data is aangevuld door de input van stakeholders. Vervolgens is deze verzameling de verschillende eisen doorlopen. Hierin is telkens bevraagd of het criteria aan de eis voldoet, of een herformulering mogelijk van toepassing is. Was dit beide niet het geval, werd het criteria niet meegenomen. In samenspraak met PON&Telos is bepaald hoe de criteria in de SEIA-methodiek toegepast konden worden. Zo is de selectie toegespitst op het beperkte aantal van 26 criteria verdeeld over 9 thema's, die een volledig en evenwichtig beeld schetsen van brede welvaart in het Waddengebied. Het proces dat is doorlopen om van een longlist naar een shortlist te komen, is schematisch weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1. Schematische weergegeven selectie brede-welvaartsriteria.

2.3 Wegingen van indicators op de shortlist

Voor de uitvoering van de weging is gebruikgemaakt van D-Sight, een softwareprogramma voor multi-criteria-analyse. In deze procedure wordt een totaalgewicht van 100% verdeeld over de verschillende thema's. Vervolgens wordt, op basis van hun relatieve belang voor de betreffende stakeholder, binnen elk thema 100% verdeeld over de indicatoren die onder dat thema vallen.

Voorbeeld - Wegen van brede welvaartsthema's

Stel, een hypothetische stakeholder hecht iets meer waarde aan het thema *Welbevinden* dan aan het thema *Milieu* en zet deze weging dus licht in (lage waarde) op het eerste thema. Vervolgens wordt de afweging tussen het thema *Welbevinden* en *Gezondheid* gevraagd. De stakeholder heeft hier een sterkere voorkeur, ditmaal voor *Gezondheid* en zet de weging sterker richting *Gezondheid*. Hierop volgen afwegingen tussen *Welbevinden* en de andere thema's. Vervolgens wordt gevraagd een afweging te maken tussen *Milieu* en *Gezondheid*, in deze afweging vindt de stakeholder *Gezondheid* wat belangrijker. Door telkens de afweging tussen twee thema's of indicatoren te maken, zal een uiteindelijke weging voor alle thema's worden berekend. In Figuur 2 is een voorbeeld te zien hoe zo'n relatieve weging er in de online tool uit ziet.

Figuur 2. Voorbeeld online weging.

Deze verdeling kan de stakeholder handmatig uitvoeren, of er kan gebruik worden gemaakt van een extra tool waarmee telkens wordt gevraagd twee variabelen ten opzichte van elkaar af te wegen (zie onderstaande voorbeeld ter illustratie). Dit wordt gedaan voor zowel de thema's, als de bijbehorende onderliggende indicatoren. Op deze manier ontstaat een weging van zowel thema's als de daaraan gekoppelde indicatoren per stakeholder.

Om een goed beeld te krijgen van de belangen binnen stakeholdergroepen, zijn deze uitgenodigd om maximaal vier deelnemers per stakeholdergroep aan te melden voor deze online weging. Voor de eilandgemeenten is een uitzondering gemaakt om vijf deelnemers aan te melden, om ieder eiland te representeren. In tabel 1 is weergegeven hoe het totale aantal deelnemers aan de weging (17) was verdeeld over stakeholdergroepen en organisaties.

Tabel 1. Overzicht stakeholders, aangedragen organisaties en aantal deelnemers per organisatie voor het uitvoeren van de weging in het D-sight programma.

Stakeholdergroep	Organisatie	Aantal deelnemers
Havens (2)	Groningen Sea Ports	1
	Waddenzeehavens	1
Natuurorganisaties (4)	Natuurmonumenten	1
	It Fryske Gea	1
	Vogelbescherming	1
	Waddenvereniging	1
Landbouw (0)	LTO	0
Visserij (2)	PO mosselcultuur	1
	Nederlandse Vissersbond	1
Waddeneilanden (4)	Gemeente Texel	1
	Gemeente Vlieland	1
	Gemeente Terschelling	0
	Gemeente Ameland	1
	Gemeente Schiermonnikoog	1
Kustgemeenten (1)	Sudwestfryslân	1
Waterschappen (3)	Noorderzijlvest	1
	H&A	1
	HHNK	1
	Wetterskip Fryslân	0
Toerisme (1)	Merk Fryslân	1

3. Resultaten

3.1 Indicatoren

In tabel 2 zijn indicatoren weergegeven die geselecteerd zijn om objectief te worden beoordeeld in de SEIA, en subjectief te worden beoordeeld in de weging van de MCA.

Tabel 2. Overzicht geselecteerde brede welvaartthema's en -indicatoren voor de SEIA en MCA.

Thema	Indicator	Definitie
Welbevinden/Subjectief welzijn	Tevredenheid met het leven	Deel van de mensen van 18 jaar of ouder dat tevreden is met het leven dat ze leiden.
	Ervaren regie over eigen leven	Het percentage personen van 18 jaar en ouder dat matig of veel regie over eigen leven ervaart, gebaseerd op een 7-tal stellingen.
	Stress/Psychische gezondheid	Het percentage personen van 18 jaar of ouder dat de afgelopen 4 weken (heel) veel stress heeft ervaren.
Materiele welvaart	Mediaan besteedbaar inkomen	Het mediaan gestandaardiseerd besteedbaar inkomen per huishouden, in euro.
	Consumentenvertrouwen	Het consumentenvertrouwen is een indicator die informatie geeft over het vertrouwen en opvattingen van consumenten ten aanzien van de ontwikkelingen van de Nederlandse economie en hun eigen financiële situatie.
	Bruto regionaal product (BRP)	De totale geldwaarde van alle goederen en diensten die een regio in een jaar produceert.
Arbeid en vrije tijd	Tevredenheid met werk	Werknemers (15-74 jaar) die tevreden zijn met hun werk
	Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar. Deze indicator geeft inzicht in de verhouding van het niet-werkende deel van de bevolking tot het werkende deel van de bevolking.
	Spanningsindicator arbeidsmarkt	Het aantal openstaande vacatures voor een specifieke beroepsgroep ten opzichte van het aantal kortdurende werklozen (max een half jaar) in een regio

Gezondheid	Gezonde levensverwachting	Het gemiddeld aantal jaren dat inwoners in goede gezondheid verwachten te leven.
	Beoordeling eigen gezondheid/Ervaren gezondheid	Percentage personen van 18 jaar of ouder met antwoordcategorie 'zeer goed' of 'goed' op de vraag naar de algemene gezondheidstoestand.
Wonen/Voorzieningen/ Mobiliteit	Tevredenheid met de woonomgeving	Het percentage particuliere huishoudens dat zeer tevreden of tevreden is met de huidige woonomgeving.
	Frequentie veerdiensten	Het aantal overtochten dat een veerdienst uitvoert binnen een bepaalde tijdseenheid.
	Afstand tot levensmiddelen	Gemiddelde afstand van woonadres naar de dichtstbijzijnde supermarkt of andere winkel voor dagelijkse levensbehoeften.
Samenleving	Vertrouwen in instituties	Percentage mensen van 15 jaar en ouder dat vertrouwen heeft in drie instituties (Tweede Kamer, politie, en rechters).
	Vertrouwen in de medemens	Percentage mensen van 15 jaar en ouder dat het eens is met stelling dat de meeste mensen over het algemeen te vertrouwen zijn. Ook wel gegeneraliseerd vertrouwen genoemd.
	Sociale cohesie	Een rapportcijfer voor de sociale cohesie (sociale samenhang/sociale aspecten) binnen een regio
Veiligheid	Dijkveiligheid	Het percentage dijktraject (primaire waterkering) binnen een gemeente met veiligheidsoordeel A of A+.
	Zoetwater beschikbaarheid	De hoeveelheid zoet water die binnen een bepaald gebied en tijdsperiode duurzaam beschikbaar is voor menselijk gebruik, ecosystemen en economische activiteiten.
	Bodemdaling	Het % oppervlakte met een bodemdaling groter dan 2 mm/jaar.

Milieu	Kwaliteit oppervlaktewater	Het % waterlichamen waarvan de chemische en ecologische kwaliteit minimaal goed is.
	Concentratie stikstofoxiden (NOx)	Achtergrondconcentratie stikstofoxiden (NOx)
	Concentratie fijnstof (PM2,5)	Achtergrondconcentratie fijnstof <2,5µm (PM2.5).
	CO2e emissie	De CO2e emissie naar de lucht
Cultuur en landschap	Openheid landschap	Het gemiddelde zichtbare oppervlakte tot een afstand van 2200 meter van een bepaalde plek op waarneemhoogte van 1.5 meter met een resolutie van 25 meter. Hoe groter het aantal hectares dat je kunt zien, hoe groter de openheid.
	Culturele continuïteit	De mate waarin tradities, gebruiken, talen en andere culturele uitingen in stand worden gehouden, overgedragen en beleefd binnen een gemeenschap over de tijd.

3.2 Wegingen

Onderstaande uitkomsten geven een eerste indruk van de variatie in voorkeuren van de belangrijkste stakeholders in het Wadengebied. Omdat niet alle uitgenodigde stakeholdergroepen gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid om aan de weging deel te nemen en omdat niet alle deelnemende stakeholdergroepen met eenzelfde aantal personen heeft deelgenomen, geven deze uitkomsten nog geen compleet en gewogen beeld van de gemiddelde waarden in het Wadengebied. De uitkomsten geven wel een eerste beeld van hoe met dergelijke informatie kan worden gebruikt in beleidsafwegingen zoals die in het BnW.

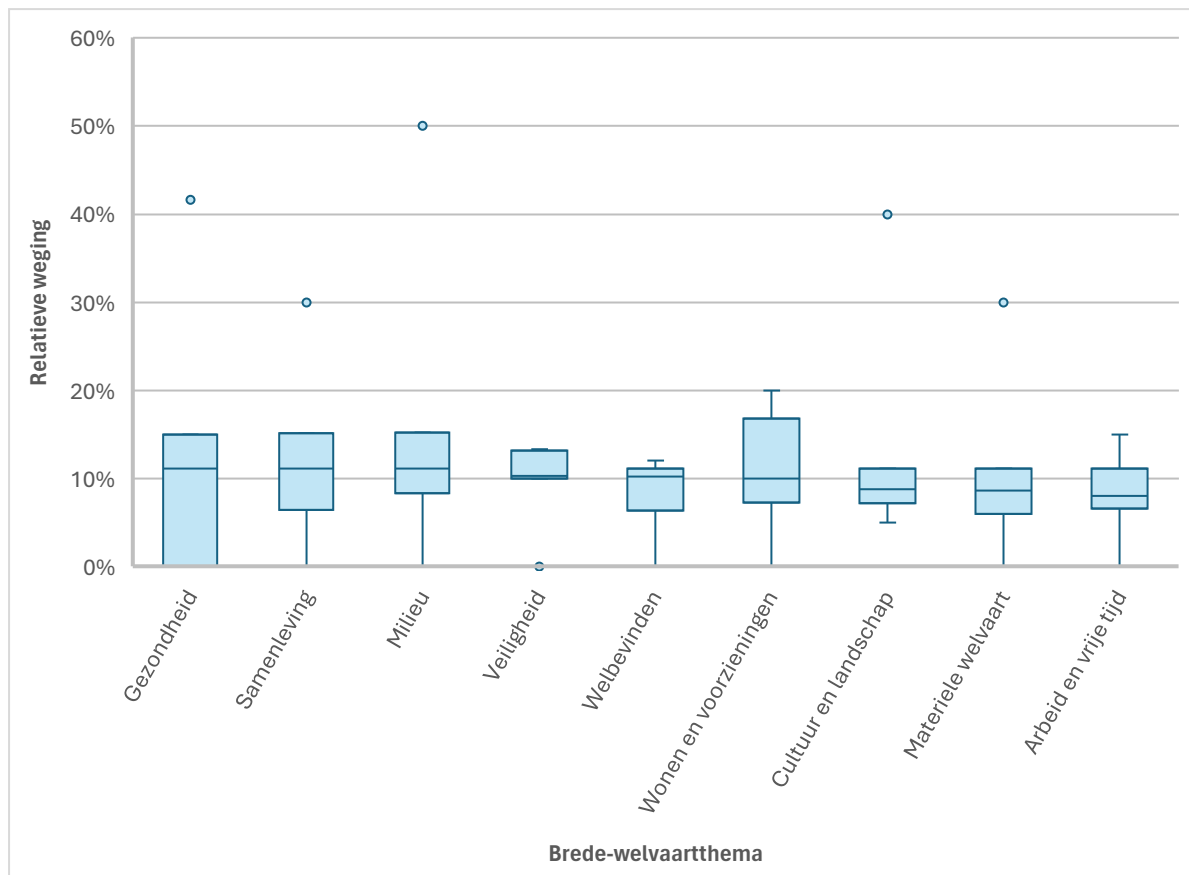
Thema's

In Figuur 3 zijn de Boxplots¹ weergegeven van de wegingen die aan de verschillende brede welvaartthema's zijn toebedeeld door alle deelnemers. Op de x-as staan de verschillende thema's van hoogste naar laagste mediaan, op de y-as staat de weging (aandeel van 100%). Figuur 3 toont relatief kleine verschillen in de medianen, voor de thema's *Gezondheid* (11,1%), *Samenleving* (11,1%), *Milieu* (11,1%), *Veiligheid* (10,3%), *Welbevinden* (10,2%) en *Wonen en voorzieningen* ligt de mediaan net boven de 10%. De mediaan van *Cultuur en landschap* (8,8%), *Materiele welvaart* (8,6%) en *Arbeid en vrije tijd* (8,0%) ligt net onder de 10%. Deze uitkomst laat zien dat onderscheidt dus niet één thema zich significant onderscheidt van de andere thema's.

De mate van spreiding van de scores tussen de verschillende deelnemers, zoals zichtbaar door de grootte van de box, varieert daarentegen wel aanzienlijk. Thema's met een grotere spreiding in

¹ Een Boxplot is een visualisatie van de variatie in uitkomsten, waarbij de in het (in dit geval) blauwe blok de waarden aangeeft waarbinnen 50% van de waarden (in dit geval van de wegingen) liggen (de zogenaamde 'kwartielen'), de horizontale blauwe lijn in het blok de mediane waarde, de strepen verticale boven en onder het blok de range van 90% van de waarden, en de blauwe punten de sterke uitschieters (bijzonder lage of hoge waarden t.o.v. de mediaan).

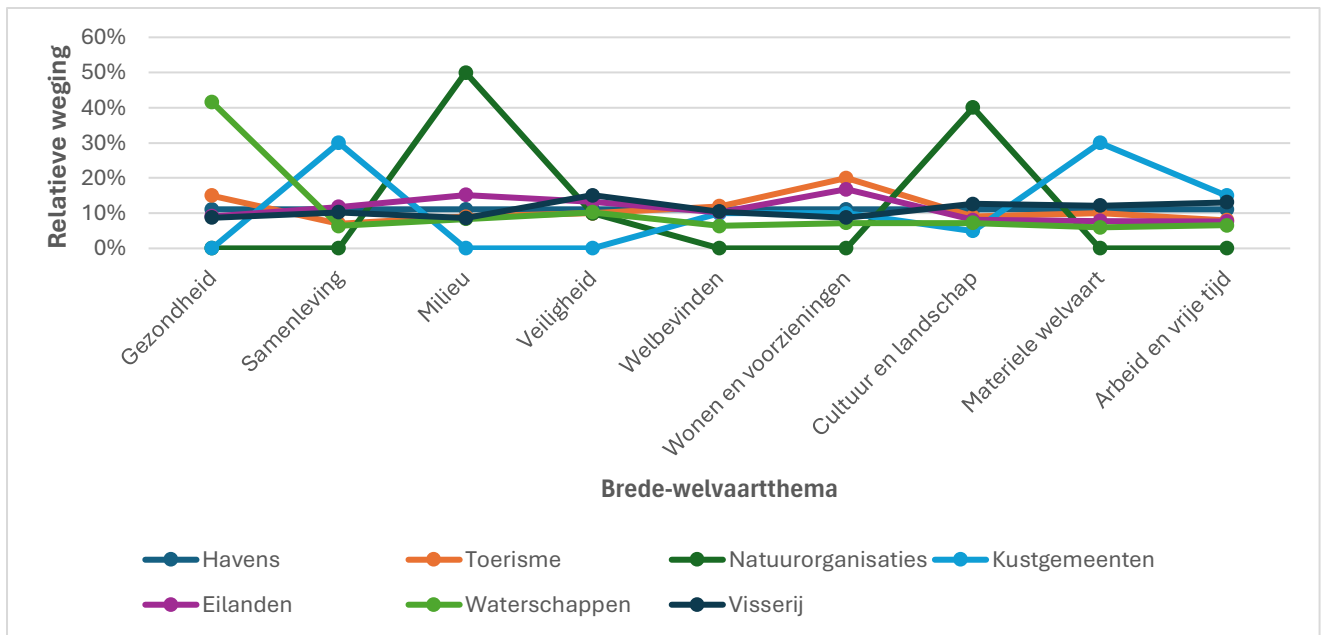
de weging, zijn onder andere *Gezondheid* en *Wonen en voorzieningen*. Daarbij toont Figuur 3 bij verschillende thema's zogenaamde *outliers*. Voor *Gezondheid*, *Samenleving*, *Milieu*, *Cultuur en Landschap* en *Materiele welvaart* zijn deze uitschieters positief ten opzichte van de mediaan, voor *Veiligheid* is de uitschieter negatief ten opzichte van de mediaan.

Figuur 3. Boxplots van verzamelde wegingen tussen brede welvaartsthema's.

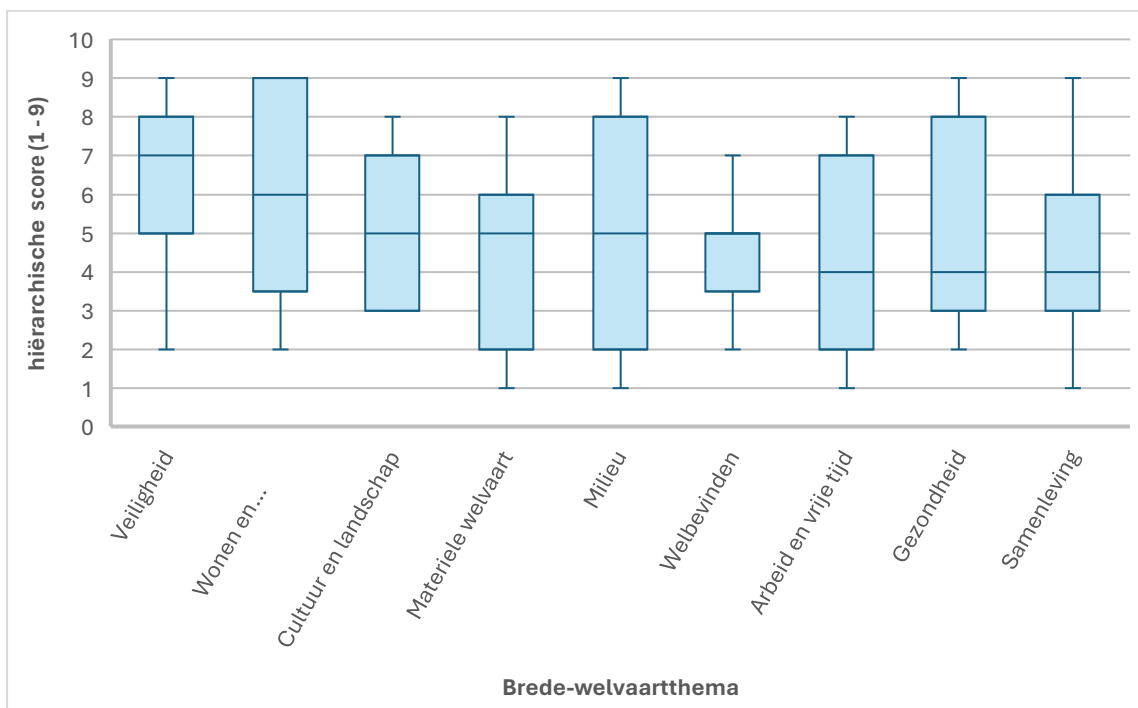
In Figuur 4 worden dezelfde gegevens gepresenteerd per stakeholder getoond. Op de x-as staan de thema's van hoogste naar laagste mediaan. Op de y-as wordt de gemiddelde weging per stakeholdergroep weergegeven. Figuur 4 toont daarmee het verschil in stemgedrag tussen de stakeholders, waardoor de oorzaak van uitschieters wordt verduidelijkt. Waar sommige stakeholdergroepen heel specifiek en hoog hebben ingezet op de voor hun belangrijke aspecten (zoals *Gezondheid* bij de waterschappen en *Milieu* bij de natuurorganisaties), hebben andere stakeholdergroepen, zoals de Waddeneilanden, gemiddeld minder uitgesproken thema's die ze belangrijker vinden dan andere thema's.

In Figuur 5 worden de verschillende thema's weergegeven met een score gebaseerd op de hiërarchie (volgorde) van hun belang per stakeholder. In plaats van de absolute weging per thema mee te nemen, worden de thema's vergelijkbare scores toegewezen op basis van de hiërarchie die de stakeholder heeft toegewezen door middel van de weging. Het thema met de hoogste weging van de stakeholder krijgt 9 punten, het thema met de daaropvolgend hoogste weging krijgt 8 punten, etc.. Dit wordt uitgevoerd op de weging door alle stakeholders, met de resulterende gegevens weergegeven in Figuur 5. Op de x-as staan de verschillende thema's van hoogste naar laagste mediaan, op de y-as staan de punten op basis van hiërarchie weergegeven.

Figuur 4. Lijndiagram van gemiddelde wegingen brede welvaartsthema's per stakeholder.

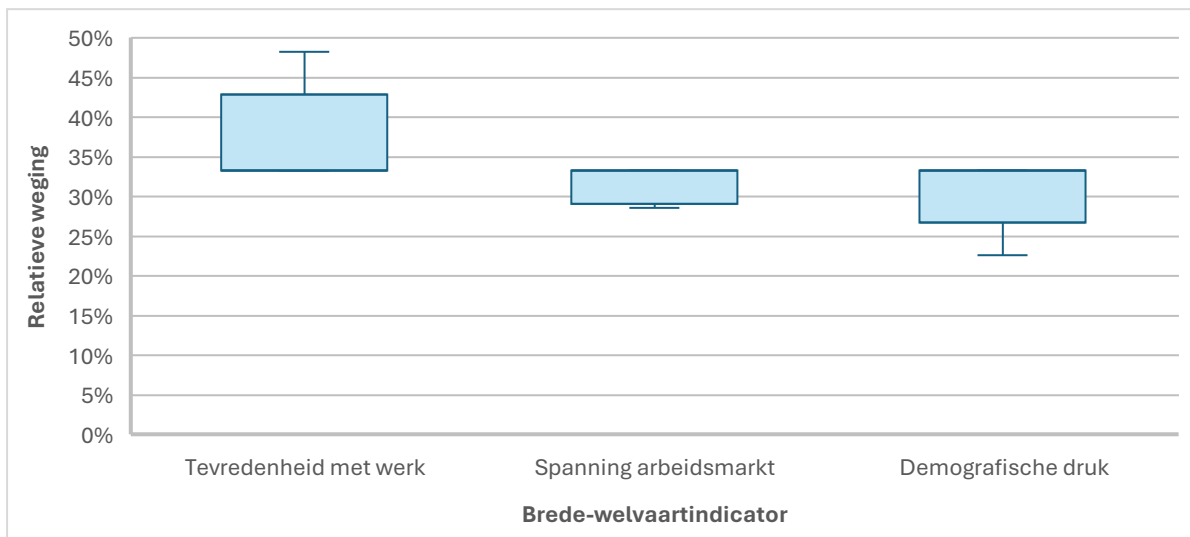
Deze methode geeft een grovere weergave van het belang dat aan de verschillende thema's wordt gewezen, maar is minder gevoelig voor uitschieters. De mediaan op basis van deze score is het hoogst voor het thema *Veiligheid* (7.0), gevolgd door *Wonen en voorzieningen* (6.0). De thema's *Cultuur en landschap*, *Materiele welvaart*, *Milieu* en *Welbevinden* hebben een mediaan van 5.0. De thema's *Arbeid en vrije tijd* (4.0) *Gezondheid* (4.0) en *Samenleving* (4.0) komen met deze score onderaan uit. Het is opvallend dat Figuur 5 een ander beeld geeft dan de resultaten in Figuur 3. Met name, de thema's *Gezondheid* en *Samenleving*, scoren laag in Figuur 5 terwijl deze thema's de hoogste mediane waarde hadden in Figuur 3.

Figuur 5. Boxplots van verzamelde hiërarchische scores op basis van wegingen brede welvaartsthema's.

Arbeid en vrije tijd

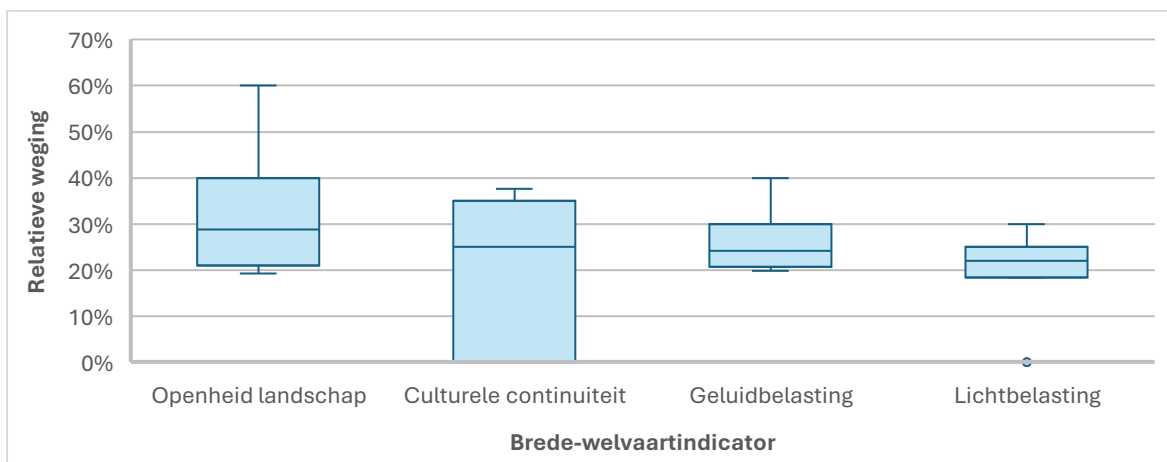
Binnen het thema *Arbeid en vrije tijd* zijn drie indicatoren gewogen: *Tevredenheid met werk*, *Spanning arbeidsmarkt* en *Demografische druk*. In Figuur 6 zijn de resulterende gegevens weergegeven in Boxplots. Ieder thema heeft een gelijke mediaan van 33,3%. De kwartielen vallen samen met deze medianen, en ook zelfs minima en maxima, doordat een precies gelijke verdeling van deze drie indicatoren ($100\% / 3 = 33,3\%$) bij de weging veelvuldig is toegepast. De spreiding laat zien dat de overige wegingen veelal een hogere weging toegekend hebben aan *Tevredenheid met werk* dan *Spanning arbeidsmarkt* en *Demografische druk*.

Figuur 6. Boxplots van verzamelde wegingen van indicatoren binnen het thema 'Arbeid en vrije tijd'.

Cultuur en landschap

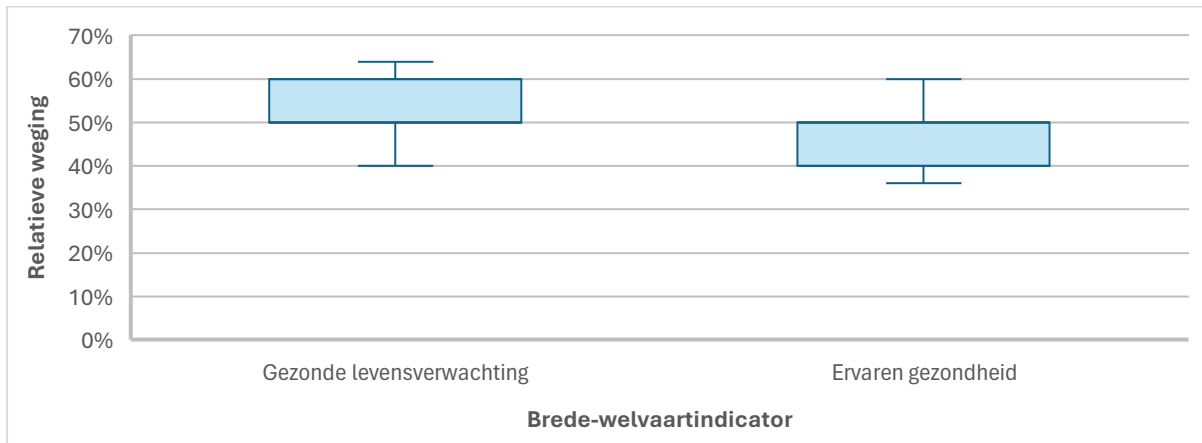
Binnen het thema *Cultuur en landschap* zijn vier indicatoren gewogen door de verschillende stakeholders, waarvan de Boxplots zijn weergegeven in Figuur 7. Op hoogte van de medianen zijn als volgt: *Openheid landschap* (28,9%), *Culturele continuïteit* (25,0%), *Geluidbelasting* (24,2%) en *Lichtbelasting* (22,0%). Hierbij komt niet één indicator naar voren als overtuigend hoger gewogen dan de anderen. Opvallend is dat de spreiding van wegingen bij *Culturele continuïteit* groot is vergeleken met dat van de andere indicatoren.

Figuur 7. Boxplots van verzamelde wegingen van indicatoren binnen het thema 'Cultuur en landschap'.

Gezondheid

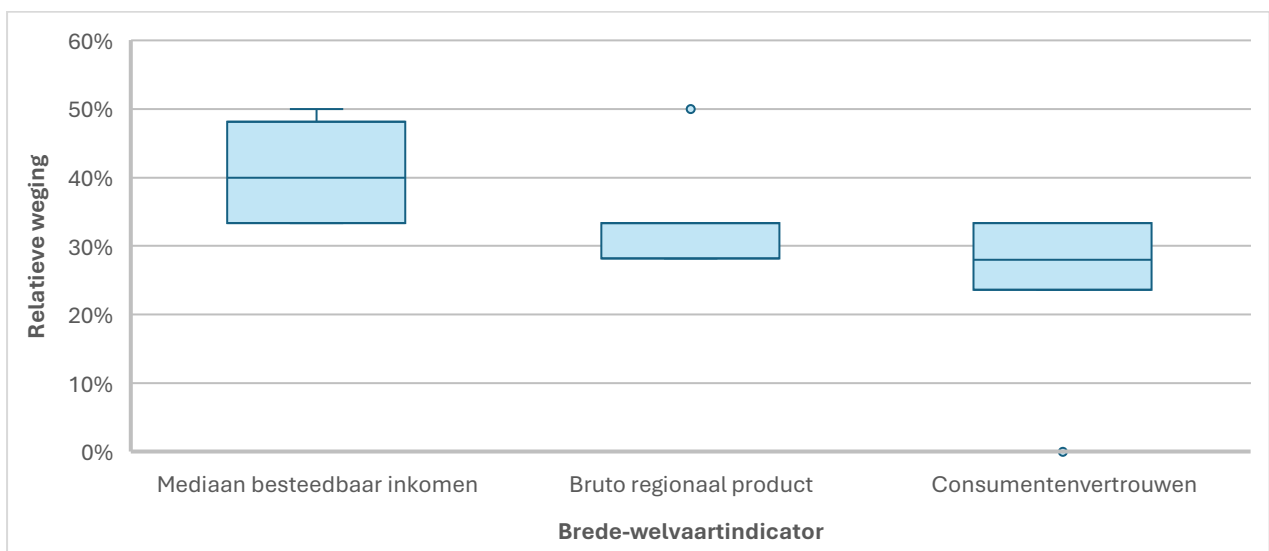
In het thema *Gezondheid* zijn de twee indicatoren *Gezonde levensverwachting* en *Ervaren gezondheid* tegen elkaar afgewogen door de verschillende stakeholders. De resultaten zijn weergegeven in Figuur 8. Beide indicatoren hebben een mediane waarde van 50%, waarbij het samenvallen van de mediaan en de kwartielen komt doordat deze gelijke weging vaak is toegepast. De spreiding laat zien dat de overige wegingen veelal een hogere weging toegekend hebben aan *Gezonde levensverwachting* dan *Ervaren gezondheid*.

Figuur 8. Boxplots van verzamelde wegingen van indicatoren binnen het thema 'Gezondheid'.

Materiele welvaart

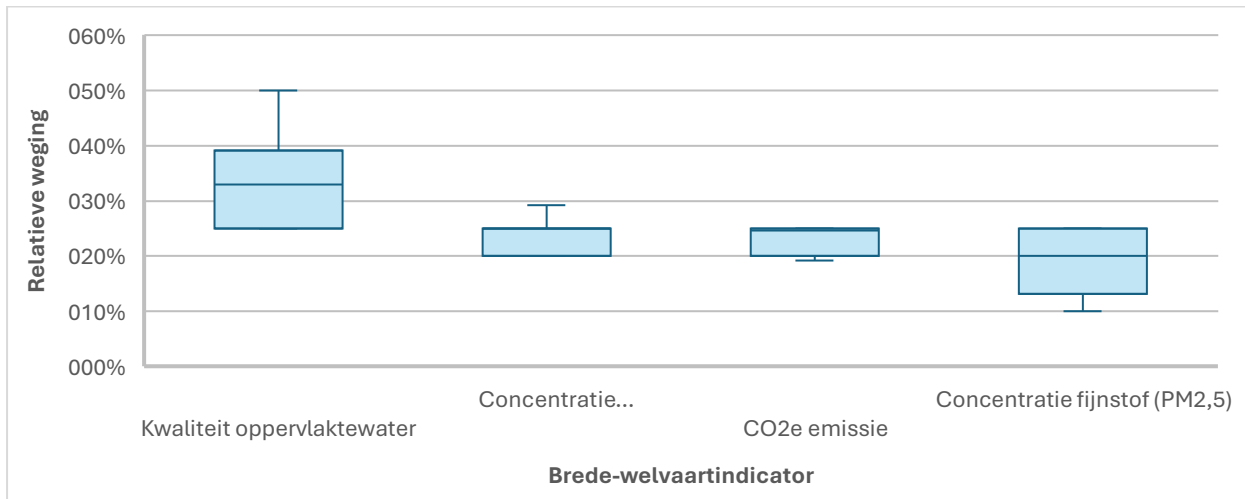
In het thema *Materiele welvaart* zijn drie indicatoren tegen elkaar afgewogen door de verschillende stakeholders. De resultaten zijn weergegeven in Figuur 9, op de x-as staan de indicatoren *Mediaan besteedbaar inkomen* (40,0%), *Bruto regionaal product* (33,3%) en *Consumentenvertrouwen* (28,0%) op hoogte van de mediaan. De algehele kleine spreiding geeft een redelijk helder beeld van de wegingen binnen dit thema, met enkele uitschieters voor *Bruto regionaal product* en *Consumentenvertrouwen*.

Figuur 9. Boxplots van verzamelde wegingen van indicatoren binnen het thema 'Materiele welvaart'.

Milieu

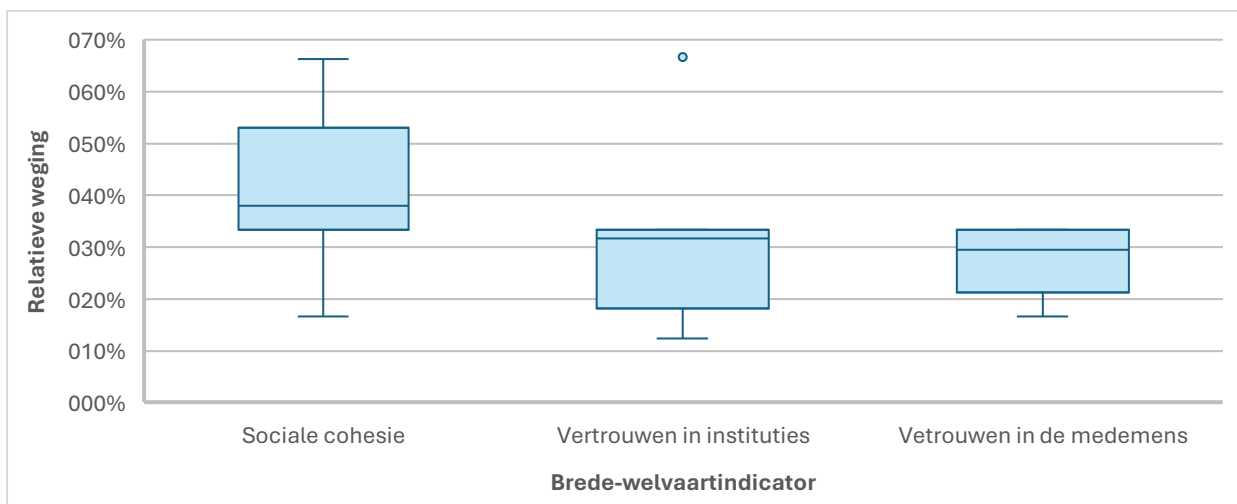
Binnen het thema *Milieu* zijn de indicatoren *Kwaliteit oppervlaktewater*, *Concentratie stikstofoxiden*, *CO₂e emissie* en *Concentratie fijnstof* tegen elkaar afwogen. In Figuur 10 zijn de resultaten weergegeven, waarin te zien is hoe *Kwaliteit oppervlaktewater* veelal een hoger gewing heeft gekregen (mediaan = 33,0%) dan *Concentratie stikstofoxiden* (25,0%), *CO₂ emissie* (24,6%) en *Concentratie fijnstof* (20%). Ook hier is de spreiding tussen de gewingen van deze indicatoren beperkt.

Figuur 10. Boxplots van verzamelde gewingen van indicatoren binnen het thema 'Milieu'.

Samenleving

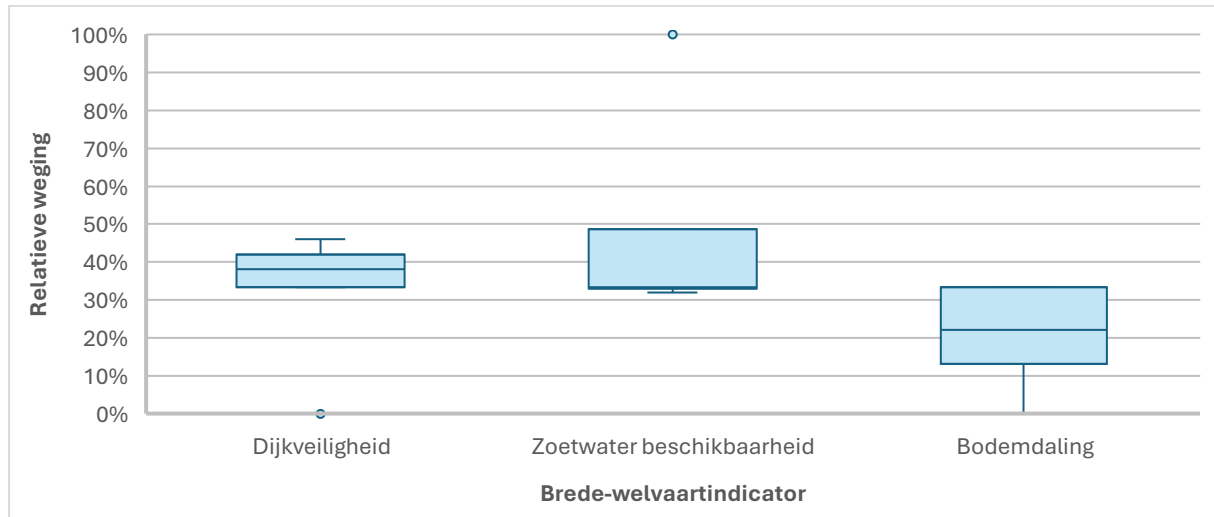
Binnen het thema *Samenleving* zijn drie indicatoren gewogen, waarvan de boxplots zijn weergegeven in Figuur 11. Op hoogte van mediaan zijn dit: *Sociale cohesie* (38,0%), *Vertrouwen in instituties* (32,0%) en *Vertrouwen in de medemens* (29,0%). Het Figuur toont dus dat *Sociale cohesie* in het algemeen zwaarder wordt gewogen dan de andere twee indicatoren binnen dit thema.

Figuur 11. Boxplots van verzamelde gewingen van indicatoren binnen het thema 'Samenleving'.

Veiligheid

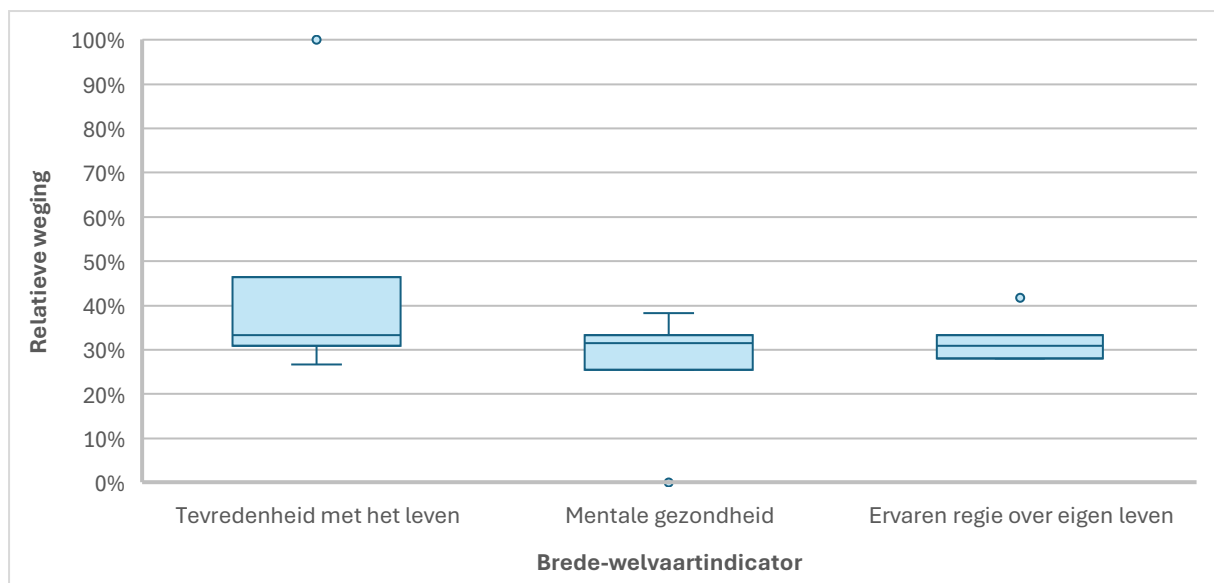
Binnen het thema *Veiligheid* zijn drie indicatoren gewogen: *Dijkveiligheid*, *Zoetwater beschikbaarheid* en *Bodemdaling*. In Figuur 12 zijn de resulterende gegevens weergegeven in boxplots. *Dijkveiligheid* toont het hoogste mediaan (38,0%) met een redelijk symmetrische en geconcentreerde spreiding. De gewingen van *Zoetwater beschikbaarheid* en *Bodemdaling* tonen grotere spreiding dan die voor *Dijkveiligheid*.

Figuur 12. Boxplots van verzamelde gewingen van indicatoren binnen het thema 'Veiligheid'

Welbevinden

Binnen het thema *Welbevinden* zijn de indicatoren *Tevredenheid met het leven*, *Mentale gezondheid* en *Ervaren regie over eigen leven* tegen elkaar afgewogen, waarvan de resultaten zichtbaar zijn in Figuur 13. Het toont een veelal hoger gewing voor *Tevredenheid met het leven* (33%) dan voor *Mentale gezondheid* (32%) en *Ervaren regie over eigen leven* (31%), maar met kleine verschillen (op enkele uitschieters na).

Figuur 13. Boxplots van verzamelde gewingen van indicatoren binnen het thema 'Welbevinden'.

Wonen en voorzieningen

In het thema *Wonen en voorzieningen* zijn de indicatoren *Afstand tot levensmiddelen*, *Frequentie veerdiensten* en *Tevredenheid met de woonomgeving* tegen elkaar afgewogen. De resultaten hiervan zijn zichtbaar in Figuur 14. Voor alle drie de indicatoren ligt het mediaan op 33,3%. De mediane waarde laat een licht hogere weging voor *Frequentie veerdiensten* dan *Afstand tot levensmiddelen* voor sommigen stakeholders zien.

Figuur 14. Boxplots van verzamelde wegingen van indicatoren binnen het thema 'Wonen en voorzieningen'.

4. Discussie

De resultaten van deze partiële multicriteria-analyse (MCA) bieden een eerste kwantitatieve inkijk in de verdeling van maatschappelijke voorkeuren ten aanzien van brede welvaart in het Waddengebied. Bij de interpretatie van deze resultaten zijn echter enkele belangrijke kanttekeningen en beperkingen van toepassing.

Representativiteit en steekproefomvang. Het aantal deelnemers aan de weging (17) is relatief klein. Hoewel stakeholders zijn gevraagd om namens hun achterban te handelen, is de steekproef te beperkt om volledig representatieve uitspraken te doen voor alle betrokken belangen. De resultaten zijn daarom vooral illustratief en verkennend van aard, en dienen als startpunt voor verdere dialoog, niet als definitieve uitkomst.

Non-respons en gemotiveerde onthouding. De afwezigheid van de landbouwsector is opvallend en inhoudelijk relevant. Hun keuze om niet deel te nemen, omdat zij het belang van landbouw en voedselzekerheid onvoldoende terugzagen in de geselecteerde criteria, signaleert een mogelijk blinde vlek in het huidige raamwerk. Ook de havens gaven aan de criteria te generiek te vinden, wat leidde tot een neutrale weging. Deze reacties onderstrepen dat de acceptatie van het evaluatiekader zelf een voorwaarde is voor betekenisvolle participatie.

Methodologische onduidelijkheid. Bij enkele deelnemers leidde de online wegingstool (D-Sight) tot verwarring over de interpretatie van de paarsgewijze afweging. Dit heeft mogelijk geresulteerd in wegingen die niet altijd de werkelijke voorkeuren van de stakeholder weerspiegelen. Een aantal ingevulde wegingen moest hierdoor worden uitgesloten. Toekomstige toepassingen zouden daarom baat hebben bij een gestandaardiseerde instructie of een begeleide sessie.

Gebrek aan kwalitatieve verdieping. Dit rapport presenteert kwantitatieve uitkomsten (percentages, boxplots, hiërarchische scores), maar gaat niet in op de onderliggende afwegingen die stakeholders maakten. Waarom kiest de ene groep voor 'sociale cohesie' en de andere voor 'dijkveiligheid'? Zonder deze kwalitatieve context blijven de cijfers abstract en lastig te interpreteren voor beleidsmakers.

Dubbelzinnigheid in de gepresenteerde rangordes. De analyse laat zien dat de rangorde van thema's sterk afhangt van de gekozen meetschaal. Waar Gezondheid en Samenleving hoog scoren op absolute weging (Figuur 3), dalen zij naar de onderste regionen op hiërarchische scores (Figuur 5). Dit benadrukt dat er geen 'objectieve' prioritering bestaat; de uitkomst is mede een artefact van de gekozen weergavemethode. Beleidsmakers moeten zich hiervan bewust zijn bij het gebruik van dit soort analyses.

Samenvattend kan gesteld worden dat deze MCA waardevolle inzichten biedt, maar dat deze partiële methode geen op zichzelf staand beslissingsinstrument is. De waarde van de studie ligt vooral in het agenderen van verschillen en overeenkomsten in perspectieven, en in het voeren van de maatschappelijke dialoog, niet in het opleveren van een enkelvoudige 'juiste' rangorde.

5. Conclusies

Dit rapport beschrijft de ontwikkeling en toepassing van een partiële multicriteria-analyse (MCA) ter ondersteuning van het Beleidskader natuur Waddenzee (BnW). De MCA is ingezet om de subjectieve weging van brede-welvaartsthema's en -indicatoren door verschillende stakeholders in kaart te brengen, als aanvulling op de objectieve sociaaleconomische impactanalyse (SEIA).

De volgende conclusies kunnen worden getrokken:

Gedeeld raamwerk, geen gedeelde prioriteit. Alle negen thema's (van *Milieu* tot *Arbeid en vrije tijd*) worden door de betrokken stakeholders als relevant erkend voor brede welvaart in het Waddengebied. Echter, geen enkel thema wordt door alle groepen structureel als belangrijkste of minst belangrijke aangemerkt. Dit bevestigt de brede bruikbaarheid van het raamwerk, maar illustreert ook dat vrijwel elk BnW beleidsalternatief zowel winnaars als verliezers zal kennen.

Spreiding is relevanter dan gemiddelde. De mediane verschillen tussen thema's zijn klein, maar de spreiding in wegingen tussen individuele stakeholders is aanzienlijk. Sommige groepen wegen zeer specifieke thema's zwaar aan (zoals *Milieu* voor natuurorganisaties en *Gezondheid* voor waterschappen), terwijl anderen (zoals de Waddeneilanden) een evenwichtiger profiel laten zien. Dit impliceert dat beleid niet mag afgaan op 'gemiddelde voorkeuren', maar oog moet houden voor uiteenlopende impactpercepties.

Indicatorwegingen verschillen. Op indicator-niveau zijn duidelijke patronen zichtbaar:

- Binnen *Materiële welvaart* krijgt *Mediaan besteedbaar inkomen* consequent hogere weging dan *Bruto regionaal product (BRP)* of *Consumentenvertrouwen*.
- Binnen *Milieu* weegt *Kwaliteit oppervlaktewater* structureel zwaarder dan *luchtkwaliteitsindicatoren* en *CO₂-emissie*.
- Binnen *Samenleving* wordt *Sociale cohesie* als belangrijkste indicator gezien.
- Binnen de overige thema's (zoals *Arbeid en vrije tijd* en *Welbevinden*) is de verdeling over indicatoren opvallend gelijkmatig, vaak met een voorkeur voor een 33/33/33-verdeling.

Methodologische gevoeligheid. De rangorde van thema's is afhankelijk van de gekozen meetmethode. Waar op absolute weging *Gezondheid* en *Samenleving* hoog scoren, verschuiven zij naar de onderkant bij hiërarchische (rangorde-gebaseerde) scores. Dit benadrukt dat kwantitatieve wegingen niet los kunnen worden gezien van de presentatiemethode. Beleidsadviseurs dienen meerdere weergaven te overwegen alvorens conclusies te trekken.

Beperkingen in participatie. De afwezigheid van de landbouwsector en de neutrale houding van de havens beperken de volledigheid van de MCA. Deze groepen voelden zich onvoldoende herkend in het criteriumraamwerk. Dit wijst op een belangrijke les voor vervolg: de acceptatie van het evaluatiekader is een noodzakelijke voorwaarde voor betekenisvolle participatie.

Tot slot, de uitgevoerde MCA levert geen eenduidige rangschikking van beleidsalternatieven op, maar biedt wél een gestructureerd inzicht in de uiteenlopende manieren waarop stakeholders in het Waddengebied tegen brede welvaart aankijken. Daarmee fungeert de analyse als een gedegen basis voor dialoog en verdere beleidsontwikkeling binnen het BnW. Zij maakt zichtbaar waar overeenstemming bestaat (alle thema's zijn relevant) en waar fundamentele verschuivingen in prioriteiten optreden afhankelijk van het perspectief van de belanghebbende. Het uiteindelijke beleid zal deze pluraliteit moeten erkennen en wegen, zonder te kunnen teruggrijpen op één 'objectieve' weging.

Bijlagen

Bijlage A. Opzet longlist criteria

Thema	Criteria	Bron
Economie	Besteedbaar inkomen	Waddenbalans
	BRP	Waddenbalans
	Inkomensverdeling /Gini	Waddenbalans
	Bijstand	Waddenbalans
	Financiële buffer	Waddenbalans
	Langdurig arme huishoudens	Waddenbalans
	Werkgelegenheidsfunctie	Waddenbalans
	Werkloosheid	Waddenbalans
	Demografische druk	Waddenbalans
	Jeugdwerkloosheid	Waddenbalans
	Netto arbeidsparticipatie	Waddenbalans
	Voorraad bedrijventerreinen	Waddenbalans
	Tevredenheid met vrije tijd	Waddenbalans
	Startende bedrijven	Waddenbalans
	Windenergie	Waddenbalans
	Zonne-energie	Waddenbalans
	Elektriciteitsverbruik huishoudens	Waddenbalans
	Gasverbruik huishoudens	Waddenbalans
Landschap & cultuur	Geluidsbelasting stiltegebied	Waddenbalans
	Geluidhinder verkeer en transport	Waddenbalans
	Lichtbelasting	Waddenbalans
	Openheid landschap	Waddenbalans
	Psychische gezondheid	Waddenbalans
Leefbaarheid	Beoordeling eigen gezondheid	Waddenbalans
	Zorgkosten	Waddenbalans
	Sociale cohesie	Waddenbalans
	Tevredenheid woning	Waddenbalans
	Tevredenheid woonomgeving	Waddenbalans
	Betaalbare koopwoningen	Waddenbalans
	Betaalbare huurwoningen	Waddenbalans
	Reistijd	Methodiek Impactanalyse t.b.v. Uitvoeringsprogramma
	Betrouwbaarheid veerboten	Methodiek Impactanalyse t.b.v. Uitvoeringsprogramma
	Frequentie veerboten	Methodiek Impactanalyse t.b.v. Uitvoeringsprogramma
	Bereikbaarheid onderwijs (MBO)	Waddenbalans
	Bereikbaarheid onderwijs: Afstand basisschool	Waddenbalans
	Bereikbaarheid onderwijs: Afstand voortgezet onderwijs	Waddenbalans

	Bereikbaarheid zorg: afstand huisarts	Waddenbalans
	Bereikbaarheid zorg: afstand ziekenhuis	Waddenbalans
	Ecologische kwaliteit oppervlaktewater	Waddenbalans
Milieu en klimaat	Concentratie fijnstof	Waddenbalans
	CO ₂ -emissies	Waddenbalans
	Prioritaire stoffen oppervlaktewater	Waddenbalans
	Concentratie NOx	Waddenbalans
	beschermde natuur	Waddenbalans
	Rode lijst-soorten	Waddenbalans
	Soortenrijkdom	Waddenbalans
	Risico droogte	Methodiek Impactanalyse t.b.v. Uitvoeringsprogramma
	Hittestress	Waddenbalans
	Dijkveiligheid	Waddenbalans
	Overstromingsrisico	Waddenbalans
	Wateroverlast	Waddenbalans
	Bodemdaling	Waddenbalans

Bijlage B. Stakeholder bijeenkomsten

Bijeenkomst **Havens**

Datum: 19 november 2024

Aantal aanwezig vanuit stakeholder: 13

Bijeenkomst **Waddeneilanden**

Datum: 25 november 2024

Aantal aanwezig vanuit stakeholder: 10

Bijeenkomst **Kustgemeenten**

Datum: 25 november 2024

Aantal aanwezig vanuit stakeholder: 3

Bijeenkomst **Waterschappen**

Datum: 18 december 2024

Aantal aanwezig vanuit stakeholder: 2

Bijeenkomst **Natuurorganisaties**

Datum: 26 november 2024

Aantal aanwezig vanuit stakeholder: 3

Bijeenkomst **Visserij**

Datum: 14 januari 2025

Aantal aanwezig vanuit stakeholder: 2

Bijeenkomst **Waterschappen**

Datum: 21 januari 2025

Aantal aanwezig vanuit stakeholder: 4

Bijlage C. Input criteria stakeholders

Stakeholder	Bron	Criteria
Eilandgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	Belevingswaarde
Eilandgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	Netcongestie/-stabiliteit
Eilandgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	Reiskosten
Eilandgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	Cultuurhistorisch gebruik
Eilandgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	Toegankelijkheid
Eilandgemeenten	Schriftelijke suggestie	Verduurzaming / isolatie woningen
Eilandgemeenten	Schriftelijke suggestie	Zwemwaterkwaliteit
Eilandgemeenten	Schriftelijke suggestie	Afval/zwerfvuil
Eilandgemeenten	Schriftelijke suggestie	Bezoekersprofielen
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Investeringen
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Innovatie
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Traditionaliteit / Waddenspecifieke economie
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Zorg basiskustlijn
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Watertemperatuur
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Connectiviteit met Noordzee
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Behoud van breedte en diepte vaargeulen havens
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Behoud cluster-vensterbenadering
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Ruimtelijke bewegingsruimte / druk op land
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Natuur in havens
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Aantal bezoekers
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Verspreiding bezoekers
Havens	Stakeholder bijeenkomst	Diversiteit aan banen
Kustgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	Veiligheid scheepvaart
Kustgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	Opleidingen
Kustgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	Intensiteit beheer & onderhoud
Kustgemeenten	Stakeholder bijeenkomst	SDG's
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Aantal auto's eilanden
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Type/omvang vaarrecreatie
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Aantal vliegbewegingen
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Visserij-intensiteit
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Kabels/verbindingen
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Waterenergie
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Zelfvoorzienendheid
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Toekomstbestendigheid
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Militaire doelstellingen
Natuurorganisaties	Stakeholder bijeenkomst	Bijdrage aan (inter)nationale doelen
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Recreanten en gasten
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Marktsituatie
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Aandeel natuurinclusieve bedrijven
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Ontwikkeling groene groei
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Kabels/verbindingen/Aanlandingen
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Waterenergie
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Zelfvoorzienendheid

Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Waterstof
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Kernenergie
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Datacentra
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Bagger bezwaar
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Geestelijk welzijn
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Lichamelijk welzijn
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Culturele identiteit
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Beschikbaarheid/toevoer zoetwater Waddensysteem
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Beschikbaarheid zoetwater drinkwater/waterwinning
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Zoutgehalte Waddenzee
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Impact bodemberoering
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Impact aanleg en onderhoud kabels, leidingen, verbindingen
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Impact baggeren
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Aantal auto's eilanden
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Type/omvang vaarrecreatie
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Aantal vliegbewegingen
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Visserij-intensiteit
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Toekomstbestendigheid
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Militaire doelen
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Bijdrage aan (inter)nationale doelen
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Werelderfgoedstatus
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Centraal vergunningen loket
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Externe werking
Natuurorganisaties	Schriftelijke suggestie	Waddenbelang vs Rijksbelang
Toerisme	Stakeholder bijeenkomst	Natuurbewustzijn
Toerisme	Stakeholder bijeenkomst	Voorzieningniveau
Toerisme	Stakeholder bijeenkomst	Regeldruk
Toerisme	Stakeholder bijeenkomst	Verwevenheid sectoren
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Toegankelijkheid en voorzieningen
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Kleinschalig medegebruik
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Verdienvermogen
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Gezonde voeding/betaalbaarheid
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Duurzame bestemming
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Natuurinclusief lokaal ondernemerschap waddenvoedsel
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Korte-keten economie
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Elektrisch vervoer
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Beleid sociale woningbouw + tegengaan ongewenste verkoop
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Aantrekkelijke woning om te wonen en werken
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Risico zeespiegelstijging/opwarming Waddenzee
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Invasieve exoten
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Visstand, oester- en mosselstand, zeehondenstand
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Bemesting en kunstmest polders
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Integriteit zeebodem
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Waardering natuurkwaliteit
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Ruimte voor recreatie in verbinding met natuur en landbouw.
Toerisme	Schriftelijke suggestie	Geologische processen

Toerisme	Schriftelijke suggestie	Lokale zeggenschap
Visserij	Schriftelijke suggestie	Verkoop van verse lokale producten
Visserij	Schriftelijke suggestie	Facilitaire voorzieningen in havens
Visserij	Schriftelijke suggestie	Voedselzekerheid & transitie naar duurzame maritieme eiwitten
Visserij	Schriftelijke suggestie	Directe en indirecte werkgelegenheid.
Visserij	Schriftelijke suggestie	Culturele waarde en aanblik van havens met kotters
Visserij	Schriftelijke suggestie	Gebieden vrij van bodemberoering
Visserij	Schriftelijke suggestie	Gebieden vrij van activiteiten
Visserij	Schriftelijke suggestie	Onderhoud van vaargeulen
Waterschappen	Stakeholder bijeenkomst	Circulariteit
Waterschappen	Stakeholder bijeenkomst	Natuurlijke dynamiek/morfologie
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Circulariteit
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Connectiviteit/migratie organismes in het water
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Als boven, maar op land (bv. kwelder en slikken)
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Aanwezigheid/afwezigheid gradiënten
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Stabiliteit/variabiliteit van bovenstaande indicatoren
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Connectiviteit/migratie organismes van buitentalud dijk/zeewering naar buitendijkse omgeving v.v. betreft overgang land-land
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Idem maar dan voor zoetwater-zoutwater
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Geschiktheid vogelvluchtplaats bij hoog water
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Ecologische waarde dijk/zeewering in relatie tot wad-organismes/streefbeeld-biodiversiteit
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Connectiviteit/migratieroutes over gehele dijkbreedte/keringszone
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Connectiviteit/migratieroutes vanaf binnendijkse teen naar binnenland
Waterschappen	Schriftelijke suggestie	Méérwaarde van nieuw gecreëerd habitat t.o.v. oud habitat